

Отже, зважаючи на вищесказане, на теперішній час виникає необхідність в розробці відповідних методичних рекомендацій, що б дозволили отримати необхідну інформацію про змінені рукописні тексти та рукописні записи, виконані особами в стані алкогольного сп'яніння, та про особливості їх дослідження. Здійснення цього завдання потребує подальшого детального вивчення експертної практики з дослідження таких почеркових об'єктів, проведення експериментальних робіт з їх накопичення, обробки та аналізу, що дозволить, зважаючи також і на попередні дослідження, виокремити комплекс діагностичних ознак, характерних для вказаного збиваючого фактору.

Так, наприклад, в Київському НДІ судових експертиз Міністерства юстиції України проводиться науково-дослідна робота, у результаті якої будуть запропоновані методичні рекомендації з дослідження рукописних текстів та рукописних записів, виконаних особами в стані алкогольного сп'яніння. Дана методика буде заснована на якісних методах дослідження та сприятиме розв'язанню як судово-почеркознавчих діагностичних так і ідентифікаційних завдань.

Список використаних джерел

1. Куприянова А.А. Методические рекомендации решения судебно-почерковедческих диагностических задач / А.А. Куприянова. – Минск, 1982. – 52 с.
2. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки матеріалів та призначення судових експертиз: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5; зареєстровано 03.11.1998 за № 705/3145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
3. Орлова. В.Ф. Судебно-почерковедческая диагностика: учеб. пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2006. – 160 с.
4. Реєстр методик проведення експертиз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

Кірізлєєв С.М.

ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В юридичній літературі вже були спроби розглянути криміналістичне забезпечення як окремий об'єкт дослідження. Появі нового терміна передувала значна робота з його обґрунтування, окреслення змісту, визначення поняття, але детального розроблення з цього питання, у тому числі на монографічному рівні, ще не проводилося.

Так, у 1996 р. в Академії внутрішніх справ України була створена кафедра криміналістичного забезпечення органів внутрішніх справ, у назві якої відобразився цей напрям діяльності та знайшов використання даний термін.

Одна з перших згадок цього терміна в юридичній літературі

зустрічається у статті науковця Київської вищої школи МВС СРСР В.В. Чурпіти «Використання відомостей про спосіб вчинення злочину у криміналістичному забезпеченні розкриття злочинів» та у назві збірки наукових праць Академії МВС колишнього СРСР, де вона була надрукована [1].

Але ні в зазначеній статті, ні в інших публікаціях цієї збірки не розкривається саме поняття криміналістичного забезпечення, а висвітлюються окремі аспекти розслідування, розкриття та запобігання злочинам. Тому, ми зробили спробу виокремити окремі елементи, які складають криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень. На нашу думку це такі елементи.

1. *Наукове розроблення проектів підзаконних актів, що регламентують техніко-криміналістичне забезпечення розслідування.* Багато питань техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, регулюються відомчими актами: наказами, інструкціями, положеннями, настановами та іншими документами. Підготовка проектів зазначених документів керівниками відомств нерідко доручається науково-дослідницьким установам даного напрямку. Участь науковців у цій роботі забезпечує високу якість підзаконних нормативних документів, точну їх відповідність чинному законодавству, що врешті-решт позитивно позначається на рівні технічної оснащеності слідчих апаратів, оперативних підрозділів, експертних установ, рівні використання наявної у їх розпорядженні техніки.

2. *Наукове узагальнення практики використання техніко-криміналістичних засобів і розроблення пропозицій з її удосконалення.* На озброєнні правоохоронних органів є багато різної криміналістичної техніки. Знання ефективності її використання має важливе теоретичне і практичне значення. Тому, багато вчених-криміналістів при роботі над дисертаціями, підручниками, науковими статтями та іншими працями ретельно висвітлюють практику використання техніко-криміналістичних засобів, виявляють позитивні і негативні їх моменти та розробляють пропозиції з удосконалення останніх. Способи вивчення практики бувають найрізноманітніші: вивчення протоколів слідчих (розшукових) дій, анкетування слідчих, працівників оперативних та експертно-криміналістичних підрозділів, особисті бесіди з цією категорією працівників, участь в інспектуванні слідчих апаратів, оперативних підрозділів тощо.

За результатами вивчення практики вчені вносять різні пропозиції, суть яких часто зводиться до такого:

- пропозиції з усунення виявлених недоліків у застосуванні техніко-криміналістичних засобів;
- пропозиції з поширення позитивного досвіду;
- пропозиції про вилучення із застосування неефективних технічних засобів;
- пропозиції з розроблення досконаліших інструкцій та інших керівних документів із застосування техніко-криміналістичних засобів;

– пропозиції з розроблення й взяття до застосування в практичну діяльність нових приладів, наукових методів і методик та інші.

Пропозиції за результатами узагальнення практики використання техніко-криміналістичних засобів викладаються науковцями у наукових працях або доповідних записках на ім'я керівників відомств, які і приймають рішення з їх реалізації.

3. *Розроблення нових техніко-криміналістичних засобів.* Якщо йдеться про техніко-криміналістичні засоби у вузькому їх розумінні, тобто про прилади, різні пристосування, засоби копіювання слідів тощо, то серйозна робота з їх розроблення проводиться по лінії МВС, у складі якого є Науково-дослідний інститут спеціальної техніки, який займається розробленням зазначених засобів. Ним розроблено багато техніко-криміналістичних засобів, які зараз знаходяться на озброєнні правоохоронних органів: пересувні криміналістичні лабораторії, уніфіковані валізи для оглядів місць подій, різні порошки для виявлення невидимих слідів рук, пошукові прилади, численні прилади для лабораторних досліджень речових доказів тощо.

4. *Наукове випробування приладів і матеріалів, що випускаються промисловими підприємствами різних відомств, з метою визначення можливості використання їх з криміналістичною метою.* Під час розслідування кримінальних правопорушень широко використовуються технічні засоби, які спеціально розроблені для використання в ході проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій і виконанні експертиз, та інші, вироблені для використання у промисловості, наукових дослідженнях, у побуті. Це – фотоапарати, відеокамери, диктофони, мікроскопи та інші дослідницькі прилади, зліпочні маси, освітлювальна апаратура тощо. Науковці й експерти-криміналісти постійно стежать за появою нової техніки і матеріалів, що випускаються промисловими підприємствами, відвідують виставки, науково-дослідні установи, конструкторські бюро з метою виявлення технічних засобів, що можуть знайти застосування у протидії кримінальним правопорушенням. Прилади, які становлять інтерес, і матеріали ретельно вивчаються. У разі потреби одержуються їх зразки й апробуються у криміналістичних лабораторіях. У випадку позитивних результатів науковці вносять пропозиції щодо забезпечення такими приладами чи матеріалами слідчих апаратів, оперативних і експертно-криміналістичних підрозділів. Так, за пропозицією вчених-криміналістів правоохоронні органи України свого часу почали широко оснащуватися металошукачами, репортерськими фотосумками, фотоспалахами, дзеркальними фотоапаратами «Зеніт», диктофонами, ультрафіолетовими освітлювачами, електронно-оптичними перетворювачами тощо. Без позитивного висновку науковців щодо доцільності використання нових технічних засобів у діяльності правоохоронних органів жодна організаційна робота із забезпечення ними практичних апаратів не здійснюється.

5. *Наукове розроблення прийомів, методів і методик виявлення, фіксації, вилучення і дослідження речових доказів.* Наукові прийоми, методи і

методики відіграють в ході провадження слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій і експертних досліджень таку ж важливу роль, як і технічні засоби. Без них техніка не може ефективно використовуватися. Тому, в системі техніко-криміналістичного забезпечення розслідування, питанням розроблення і впровадження наукових методів і методик приділяється серйозна увага. Розробленням їх займаються, власне кажучи, усі науково-дослідні установи правоохоронних органів, кафедри криміналістики юридичних вузів, фахівці-криміналісти практичних підрозділів.

Наукових методів і методик криміналістичного характеру розроблено багато. Вони викладені у дисертаціях, підручниках, навчальних посібниках, наукових працях, статтях й інших публікаціях. Спроби їх класифікації ще ніхто не починав, хоча необхідність у цьому є. Це важливо хоча б тому, що не всі методи і методики вимагають однакового підходу при оцінці їх значимості для практики. Усі криміналістичні методи і методики доцільно поділити на два класи (групи). До одного з них варто відносити методи і методики, які не потребують спеціального схвалення компетентним органом. Це в основному методики, пов'язані із застосуванням техніко-криміналістичних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій. Наприклад, методи фотографічної зйомки на місці події, прийоми використання пошукової техніки під час обшуку, способи виготовлення зліпків зі слідів тощо. Другий клас мають складати методи і методики, що перед застосуванням повинні пройти ретельне апробування фахівцями і схвалені уповноваженим на те органом. Власне кажучи, тут йдеться про експертні методики. У даний час методики, що застосовуються під час проведення експертиз, у більшості випадків ніким не затверджуються. Їх ефективність перед публікацією не перевіряється і про них часто можна судити лише за тими даними, що наводить автор. Така практика має потребу в змінах, оскільки не завжди забезпечує надійність експертних досліджень.

6. Участь науковців у техніко-криміналістичній підготовці кадрів. Одне з завдань техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень – належна технічна підготовка працівників правоохоронних органів: слідчих, працівників оперативних підрозділів, фахівців експертно-криміналістичних підрозділів. В остаточному підсумку саме від цього залежить рівень використання наявної на озброєнні техніки. Важливу роль у виконанні вказаного завдання відіграють професорсько-викладацькі склади кафедр криміналістики юридичних вузів, вчені науково-дослідних установ правоохоронних органів. Вони вирішують багато важливих питань технічної підготовки: а) визначають необхідний обсяг технічних знань для різних категорій працівників (слідчих, працівників оперативних підрозділів, експертів-криміналістів) з врахуванням виконання ними практичних завдань, розробляють програми технічної підготовки для студентів юридичних вузів, а також для курсів і зборів підвищення кваліфікації слідчих, працівників оперативних підрозділів, експертів; готують підручники, навчальні і наочні посібники з використання техніко-

криміналістичних засобів; б) безпосередньо беруть участь у навчальному процесі, виступають з лекціями; в) проводять практичні заняття на курсах і зборах підвищення кваліфікації.

7. Вивчення і поширення зарубіжного досвіду використання в розслідуванні техніко-криміналістичних засобів. За кордоном на основі сучасних досягнень природничих і технічних наук розроблено немало криміналістичних методик і технічних засобів, що успішно використовуються у протидії кримінальним правопорушенням. Багато з них становлять інтерес також для нашої практики. Тому, науковці уважно стежать за криміналістичними новинками, що з'являються за кордоном, вивчають їх і публікують інформацію про останні для ознайомлення практичних працівників.

Таким чином, можна констатувати, що підвищення ефективності криміналістичного забезпечення процесу доказування на досудовому розслідуванні полягає у: вивченні потреб практики процесу доказування на досудовому розслідуванні; криміналістичній освіті; криміналістичній техніці; розробленні відповідно до виявлених потреб конкретних засобів криміналістичного забезпечення процесу доказування на досудовому розслідуванні; експериментальній перевірці здійснених розробок та заходів; попередній оцінці результатів з позицій їх відповідності цілям і умовам кримінально-процесуальної діяльності; інформуванні адресатів про новинки, що пропонуються для впровадження у діяльність правоохоронних органів; безпосередній перевірці практикою впроваджених новинок; зборі і узагальненні даних про результати застосування і дієвість рекомендацій, що використовуються, з метою встановлення їх характеру та ін.

Список використаних джерел

1. Чурпита В.В. Использование сведений о способе преступления в криминалистическом обеспечении раскрытия и расследования преступлений / В.В. Чурпита // Криминалистическое обеспечение работы органов внутренних дел по укреплению законности и правопорядка, усилению охраны прав граждан: сб. науч. тр. – М.: Академия МВД СССР, 1990. – С. 114-123.

Клименко Н.І.

МІЖНАРОДНЕ ЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Договори (конвенції) Ради Європи, ратифіковані Україною, і законодавство України, зокрема кодекси, Закон «Про судову експертизу» [1] і законопроект «Про судово-експертну діяльність в Україні», передбачають міжнародне співробітництво судово-експертних установ [2].

Так, в Законі «Про судову експертизу» є розділ IV «Міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи» (ст.ст. 22, 23, 24), де розглядається порядок проведення судових експертиз за дорученням уповноваженої особи або органа іноземної держави, а також залучення для